

“The social potential of industry as a dominant factor in achieving economic sustainability”

AUTHORS	Kostyantyn Nesvit
ARTICLE INFO	Kostyantyn Nesvit (2019). The social potential of industry as a dominant factor in achieving economic sustainability. <i>Social and labour relations: theory and practice</i> , 9(1), 59-70. doi: 10.21511/slntp.9(1).2019.06
DOI	http://dx.doi.org/10.21511/slntp.9(1).2019.06
RELEASED ON	Tuesday, 17 December 2019
RECEIVED ON	Wednesday, 09 October 2019
ACCEPTED ON	Monday, 04 November 2019
LICENSE	 This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License
JOURNAL	"Social and labour relations: theory and practice"
ISSN PRINT	2410-4752
ISSN ONLINE	2415-3389
PUBLISHER	LLC “Consulting Publishing Company “Business Perspectives”
FOUNDER	State Higher Educational Establishment "Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman", Social and Labour Relations Institute

NUMBER OF REFERENCES

22

NUMBER OF FIGURES

4

NUMBER OF TABLES

1

© The author(s) 2020. This publication is an open access article.

BUSINESS PERSPECTIVES

Publisher

LLC "CPC "Business Perspectives"
Hryhorii Skovoroda lane, 10,
Sumy, 40022, Ukraine
www.businessperspectives.org

V. HETMAN KNEU

Founder

State Higher Educational
Establishment "Kyiv National
Economic University named after
Vadym Hetman",
Prospect Peremogy, 54/1,
Kyiv, 03057, Ukraine
<https://kneu.edu.ua/>

Received on: 9th of
October, 2019

Accepted on: 4th of
November, 2019

© Kostyantyn Nesvit, 2019

Kostyantyn Nesvit, Ph.D. Student,
Vasyl Stus Donetsk National
University, Ukraine

This is an Open Access article,
distributed under the terms of the
[Creative Commons Attribution 4.0
International license](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits
unrestricted re-use, distribution,
and reproduction in any medium,
provided the original work is
properly cited.

Kostyantyn Nesvit (Ukraine)

THE SOCIAL POTENTIAL OF INDUSTRY AS A DOMINANT FACTOR IN ACHIEVING ECONOMIC SUSTAINABILITY

Abstract

The article deals with the transformation of the role of industry's social potential as a determinant of sustainability in the new economy. It also scientifically substantiated the social sources and the functional impact factors. The large-scale and multi-vector changes accompanying the wave-like oscillations of post-industrial economies have been investigated; the leading trends in the development of the social potential of industry have been highlighted. Emphasis is placed on the importance of the social potential of industry in the context of implementing sound structural changes and capacity building of technologically intensive industries, increased human capital productivity, renewal of economic and social infrastructure, achieving general economic and social progress.

Keywords

social potential of the industry, social capital, social sources of sustainable development, industrial cluster, challenges of new economy

JEL Classification

L60, J24, O14, P30

К.В. Несвіт (Україна)

СОЦІАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРОМИСЛОВОСТІ ЯК ДОМІНАНТНИЙ ЧИННИК ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ

Анотація

В статті розглянуто трансформацію ролі соціального потенціалу промисловості як визначального чинника стійкості в новій економіці, науково обґрунтовано соціальні джерела та функціональні фактори впливу. Досліджено великомасштабні й різновекторні зміни, що супроводжують хвилюподібні коливання постіндустріальних економік, виокремлено передові тренди розвитку соціального потенціалу промисловості. Акцентовано увагу на значущості соціального потенціалу промисловості в контексті реалізації обґрунтованих структурних змін та нарощення потужності технологічно інтенсивних галузей виробництва, збільшення продуктивності людського капіталу, оновлення економічної та соціальної інфраструктури, досягнення загального економічного і соціального прогресу.

Ключові слова

соціальний потенціал промисловості, соціальний капітал, соціальні джерела стійкого розвитку, індустріальний кластер, виклики нової економіки

Класифікація JEL

L60, J24, O14, P30

ВСТУП

З огляду на кардинальні зміни, характерні для розвитку світової та української економіки в період значних технологічних та інноваційних викликів останніх років і набуття нею ознак нової постіндустріальної моделі, можна стверджувати про порушення динамічної рівноваги між економічними та соціальними процесами. Соціальна структура та соціальна організація суспільства перебувають під впливом перманентних флуктуаційних коливань від стану стабілізації до крайньої нестабільності, що вимагає визначення нової домінуючої моделі розвитку, важливим аспектом якої буде всебічне і повне використання соціального потенціалу. Особливого значення це набуває в контексті розуміння ролі соціальних джерел розвитку промисловості країни як однієї з провідних галузей національної економіки, основи економічного потенціалу держави, що забезпечує її економічне зростання, задовольняє різноманітні потреби економіки у відповідних видах промислової продукції і послуг, підтримує економічну безпеку, соціальний та культурний рівень життя населення. Промисловість виступає як чинник досягнення стійкого розвитку, що є сьогодні загальносвітовою концепцією формування суспільства, головна мета якого - зростання добробуту людини, її всебічний розвиток, розширення можливостей при обов'язковому неубутному збереженні природних ресурсів для наступних поколінь [20]. Одночасно з тим, промисловий сектор зазнає найбільш відчутних транзитивних змін, викликаних формуванням економіки нового типу, що передбачає поступовий рух від домінування традиційних до високотехнологічних сфер. При цьому важливим аспектом трактування впливу нової економіки є те, що поволі втрачатимуть своє значення не всі традиційні сфери, а лише ті, які неспроможні виробляти інформаційно інтенсивні продукти та підтримувати власну інноваційну стійкість. Створення середовища для концентрації, розвитку та ефективного використання соціального потенціалу промисловості в цьому контексті представляється критично важливим, оскільки дозволяє залучити потужні ресурси економічного зростання і одночасного досягнення цілей стійкого розвитку, забезпечити зниження кризової вразливості економіки, сформувати подальші умови їх неубутного нарощення.

1. ЛІТЕРАТУРНИЙ ОГЛЯД

У літературі, присвяченій питанням стійкого розвитку, відзначається значущість спроможності промисловості до розв'язання основних завдань соціально-економічного зростання у складних умовах, з огляду на ефективне використання її трудового, науково-технічного, виробничого, ресурсного, соціального та екологічного потенціалу. В роботах закордонних дослідників (Енріке, Кнорінги, Сераджелдіно, Шнайдера, Штрибул, Ходжсона) простежується намагання узагальнити та відзначити роль соціального потенціалу у досягненні цілей стійкого розвитку, дослідити шляхи його капіталізації і впливу на обсяг створюваної доданої вартості, в той час як вітчизняні вчені (Антонюк, Грішнова, Кіндзерський, Коваль, Колота, Новікова та ін.) зосереджуються більше на визначенні складових соціального потенціалу промисловості, обґрунтуванні пріоритетних напрямів його нарощування. Зважаючи на вагомий науковий внесок проведених досліджень, відзначимо, однак, недостатнє урахування впливу кластерного чиннику розвитку промисловості, а саме можливостей соціального потенціалу промислових комплексів та об'єднань, що призводить до втрати критично важливих елементів, таких як усталена соціальна спільність, встановлення міцних виробничих взаємин, функціонування на засадах довіри, співпраці і взаємодопомоги, ощадливого використання наявних ресурсів.

2. МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою цієї статті є, по-перше, визначення трансформації ролі соціального потенціалу промисловості в контексті забезпечення економічної стійкості в нових умовах, по друге, обґрунтування впливу соціальних джерел стійкого розвитку промисловості на досягнення стійкого економічного, екологічного і соціального піднесення країн-лідерів промислового виробництва.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ідея стійкого розвитку є дискусійною та узагальнено зводиться до життєздатності природних ресурсів і екосистем з плином часу зберігати свої властивості, а також характеризує стандарти якості життя людини й економічного зростання [1]. Кожен з аспектів існування людського суспільства в концепції стійкого розвитку (економічний, соціальний, екологічний) отримав характеристику капіталу, який може бути накопичений та призведе до зростання загального капіталу стійкого розвитку. Хиткий баланс рівняння єдності капіталів стійкого зростання було піддано критиці у роботах таких вчених як Дейлі (1996), Лон (2000), Лехтонен (2004), Вайронен (2007) та ін. [3; 10] та дозволило розробити кілька моделей стійкого розвитку: призму стійкого розвитку, адаптовану Шпангенбергом та Боніотом [18], MAIN призму стійкого розвитку [14], схему-яйце та альтернативні парадигми антизростання [17].

Еволюція концепції стійкого розвитку призвела до появи четвертого (інституційного) виміру або соціального капіталу, що означає можливості суспільства сприяти стійкому розвитку тоді, коли буде досягнуто найвищої стійкості людського капіталу. Стійкий розвиток соціального виміру передбачає, що людина повинна брати участь у прийнятті та реалізації рішень, які стосуються не лише її, а й суспільства в цілому. Цього можна досягти, інвестуючи в потенціал людського розвитку, що забезпечуватиме можливість кожного індивіда на комфортне свідоме життя, яке не спиратиметься лише на матеріальні блага. Людина розглядається не лише як об'єкт, на який орієнтована концепція, а і як засіб втілення цієї концепції.

Хаапнен наголошує на необхідності еволюції в розумінні концепції стійкого розвитку та її спроможності забезпечувати потреби тих країн, які вже досягли стійкого стану та високого рівня життя. Необхідність подолання негативних ефектів економічного зростання, характерних для розвинених країн, може бути зменшена за рахунок вірно побудованої концепції стійкого розвитку країн зі значно нижчими стандартами життя [5]. Зважаючи на це відзначимо зростання ролі соціального виміру та його значущості у досягненні стійкого розвитку для країн, що ще знаходяться на етапі досягнення сильної стійкості, до яких відноситься Україна.

Можливості соціальних ресурсів промислового комплексу недооцінені з огляду на постійну увагу до нарощення темпів економічного зростання. Звичайно ж, процеси стійкого розвитку вимагають структурної перебудови промислової сфери (переорієнтація матеріальних, фінансових та трудових ресурсів на користь ресурсо- та енергоефективних технологій, наукомістких галузей), зменшення частки сировинних галузей та підвищення рівня використання вторинної сировини та відновлювальних ресурсів, збільшення капіталовкладень у створення екоефективних технологій. З іншого боку, соціальний вимір стійкого розвитку потребує забезпечення дотримання прав людини, гідної праці, різноманіття та рівності винагород, балансу режиму праці і відпочинку, безпеки та залучення робочої сили у процеси суспільного життя [9, с. 3-4]. Зважаючи на подвійну природу соціального капіталу як ресурсу він виступає одночасно результатом накопичення соціального потенціалу стійкого розвитку і невід'ємною його частиною, базою подальшого формування.

До соціальних джерел стійкого розвитку промисловості українські дослідники відносять наявні та потенційні можливості агрегованого людського і соціального капіталу, а також соціальної інфраструктури [13], та в цілому наголошують на необхідності глибинних перетворень і змін, в першу чергу, з точки зору ресурсного забезпечення.

Однак, слід відзначити, що промисловість виступає одночасно як залежна, так і як утворююча система. З одного боку, ефективність функціонування промисловості залежить від можливостей людської особистості, її продуктивних здібностей і соціальної свідомості, що трансформується під впливом соціально-економічних відносин, компетентнісного розвитку та удосконалення в процесі праці, якості її трудового і особистого життя, а з іншого, впливає на характер цього розвитку, створює достатні умови для задоволення потреб, забезпечення прав і свобод людини, розвитку її культурного, творчого, соціального потенціалу та соціальної відповідальності, визначає вектори подальших трансформацій. Окрім цього,

всебічно розвинена особистість виступає джерелом підприємницьких здібностей, необхідних для підтримки і ефективного функціонування окремих сфер промислового сектору, його інноваційного оновлення та зростання.

Таким чином, доцільно називати соціальними джерелами стійкого розвитку промисловості усі елементи соціального потенціалу стійкого розвитку суспільства, сконцентровані у промисловому секторі, дія яких отримує вираження у окремих функціональних чинниках на індивідуальному (особистісному), груповому, кластерному (індустріальні кластери) та суспільно-значущому рівні (Рисунок 1).

Під дією *особистісного чинника* розуміємо поєднання можливостей людини-підприємця, що створює, організовує та розвиває промислову ідею, та людини-працівника, що виступає безпосереднім реалізатором цієї ідеї.

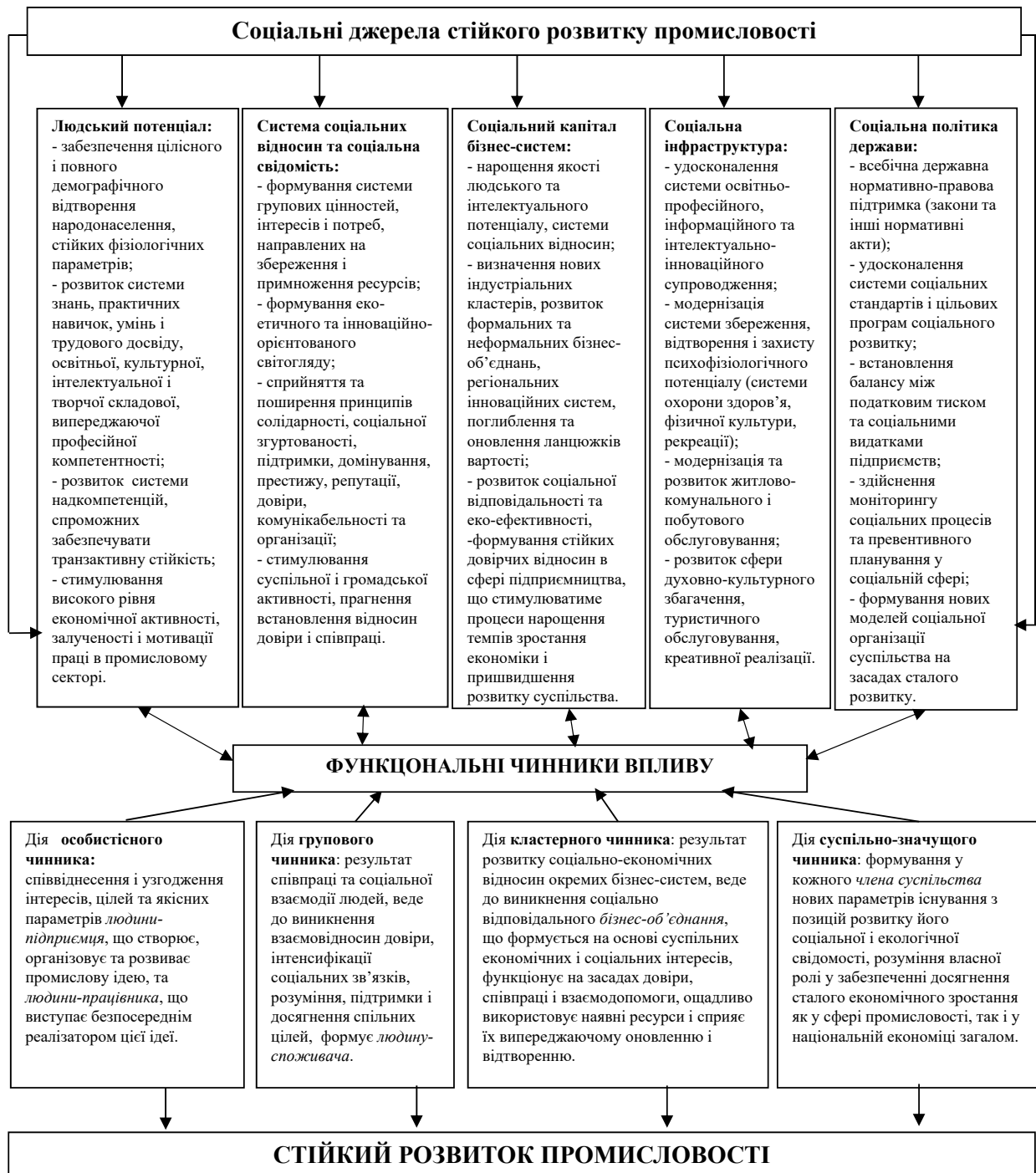
Досягнення відповідності вимогам стійкого розвитку відбувається в процесі співвіднесення та узгодження їх інтересів, цілей та якісних параметрів, що неможливо без об'єднання зусиль в процесі групової взаємодії. *Груповий чинник* складається із синергетичного ефекту від співпраці та соціальної взаємодії людей, що призводить до виникнення взаємовідносин довіри та доброзичливості, інтенсифікації соціальних зв'язків, розуміння, підтримки і досягнення спільних цілей. Групова взаємодія веде до зміцнення соціальної свідомості через систему неформальних соціальних зв'язків, зростання громадянської активності та особистої довіри, що може суттєво вплинути на рівень продуктивності промислового сектору за наявності стійких промислово орієнтованих уявлень різних соціальних груп та верств населення. В результаті групової взаємодії відбувається також формування людини-споживача нового типу, задоволення потреб якого виступає одночасно як кінцевий результат діяльності підприємства та як рушійна сила його удосконалення.

Кластерний чинник відображає соціальну стійкість промисловості, сформовану в результаті розвитку соціально-економічних відносин окремих бізнес-систем, спроможних встановлювати міцні виробничі взаємини, побудовані на високому рівні довіри. Наявність узгодженої взаємодії в середині усталеної бізнес-системи веде до зростання колективної ефективності через більш результативний спосіб розподілу праці та її спеціалізації, наявність різноманітних джерел постачання ресурсів, інструментів та обладнання, доступу до інновацій і передових технологій, забезпеченість специфічною для галузі робочою силою потрібного рівня якості і кваліфікації. Кластерна взаємодія веде до виникнення соціально відповідального бізнес-об'єднання, що формується на основі суспільних економічних і соціальних інтересів, функціонує на засадах довіри, співпраці і взаємодопомоги, ощадливо використовує наявні ресурси і сприяє їх випереджаючому оновленню і відтворенню.

Суспільно-значущий чинник уособлює прагнення усієї парадигми стійкого розвитку до формування у кожного члена суспільства нових параметрів існування з позицій розвитку його соціальної і екологічної свідомості, розуміння власної ролі у забезпеченні досягнення стійкого економічного зростання як у сфері промисловості, так і у національній економіці загалом, формування високого ступеня довіри до системи державної влади та соціальних інститутів, долучення до усіх процесів створення засад стійкого розвитку суспільства, утримання балансу між інтересами особи, суспільства та держави та їх взаємної відповідальності щодо перспектив безпеки та розвитку в нових умовах.

Парадигма стійкого розвитку промисловості тісно пов'язана із процесами формування економічного середовища нового типу, що викликає у традиційних сферах економіки суттєві трансформаційні зміни, за яких дедалі важливішими стають розвиток знань та інновацій, застосування актуальних та ефективних технологій, пришвидшення зростання продуктивності праці, посилення застосування гнучких форм зайнятості, відсоток висококваліфікованих фахівців та інші чинники, що визначають можливості формування конкурентоспроможного підприємства в нових умовах.

Для традиційної індустріальної економіки життєво важливими були такі галузі виробництва, як металургійна, машинобудівельна, переробна та хімічна, в новій економіці ці галузі поступово втрачають

Джерело: Складено автором.

Рисунок 1. Соціальні джерела стійкого розвитку промисловості

значущість на користь інформаційних технологій, комунікацій та інтелектуального капіталу. В той же час, виробництво залишається важливим, однак потребує значних інноваційних, адаптаційних та реінжинірингових впроваджень. Незважаючи на зниження частки реального сектору і підвищення частки сектору фінансів і послуг у структурі національної економіки в постіндустріальний період, частка обробної промисловості складає близько 20% [22] і залишається основою технологічного розвитку і забезпечення стійкого зростання економіки.

Коллінз у своїх дослідженнях підкреслює, що сервісна економіка, притаманна постіндустріальному періоду, не спроможна в повному обсягу забезпечити економічне зростання та покращення якості життя населення. Попит на фахівців з найвищим рівнем оплати праці постійно зростатиме, однак, набуття

такого рівня кваліфікації вимагає значних фінансових витрат і часу. Для представників середнього класу або нижче, тобто робочої сили, що володіє навичками вторинного ринку, швидкий перехід на більш високі щаблі неможливий [2].

У сфері промисловості здійснюється близько 75% усіх досліджень та технологічних впроваджень, більше, ніж у будь-яку іншу галузь національної економіки, що підкреслює роль промислового сектору у інноваційному та технологічному розвитку країни та її регіонів.

Встановлені тісні взаємозв'язки між елементами промислового комплексу дозволяють підтримувати та розвивати інші галузі та забезпечувати розвиток внутрішньої інфраструктурної, транспортної, комунікаційної та інших систем країни. Окрім цього промислове виробництво базується на потужній енергетичній складовій, вимагаючи зростання виробництва електроенергії, в тому числі і з екологічно безпечних джерел, дозволяючи забезпечувати потреби населення регіону.

На сьогодні у рейтингу найбільших промислових виробників серед країн світу перші позиції займають Китай, США, Японія, Німеччина, Індія, Південна Корея. Україна в переліку країн з найвищим рівнем промислового виробництва займає 64 місце та 59 за рівнем ВВП (Таблиця 1).

При цьому доля промисловості у ВВП країн-лідерів світового виробництва складає від 10 до 31% (в середньому 18%), з них від 74% до 99% (в середньому 87%) продукції експортується. Серед країн з високим рівнем індустріалізації ВВП лідерство продовжують зберігати Китай, Республіка Корея, Індонезія, Німеччина, Японія, Індія, Італія, США, де виробничий сектор забезпечує близько 70% експорту країни та 90% споживчого і підприємницького сектору.

Таблиця 1. Країни з найвищим обсягом промислового виробництва та рівня ВВП у 2018 році, млрд долл

Джерело: Складено автором за [21].

№ з/п	Промислове виробництво		Рівень ВВП	
	Країна	Обсяг виробництва	Країна	Рівень ВВП
1	Китай	3,372.0	США	17,794.0
2	США	2,025.0	Китай	10,826.0
3	Японія	1,318.0	Японія	6,215.0
4	Німеччина	845.0	Німеччина	3,948.6
5	Індія	477.9	Франція	2,921.1
6	Південна Корея	397.5	Великобританія	2,837.4
7	Італія	315.4	Індія	2,811.4
8	Франція	303.9	Бразилія	2,302.6
9	Бразилія	247.9	Італія	2,139.4
10	Індонезія	247.6	Канада	1,917.1
...	...	...	...	...
64/59	Україна	14.0	Україна	131.6

З метою більш глибокого аналізу розвитку промисловості UNIDO запровадили індекс конкурентоспроможності, інклюзивності та стійкості (CIP), розрахунок якого включає три цілі з переліку SDG-9, та зосереджується на: виробничих можливостях, технологічному поглибленні, обсягу шкоди для зовнішнього середовища від процесу виробництва продукції та загалом визначає прогрес країни у досягненні цілей SDG-9 [22, с. 18-21].

Ранжування країн за індексом CIP дещо відрізняється від градації лідерів промислового виробництва. Так, у першу 10 країн з найвищими показниками досягнення цілей стійкого розвитку промисловості увійшли Німеччина (0.5234), Японія (0.3998), Китай (0.3764), США (0.3726), Південна Корея (0.3667), Швейцарія (0.3207), Ірландія (0.3172), Бельгія (0.2807), Італія (0.2733) та Голландія (0.2707). Україна посідає 64 місце та входить у середній квінтіль показника (0.0407) (Рисунок 2).

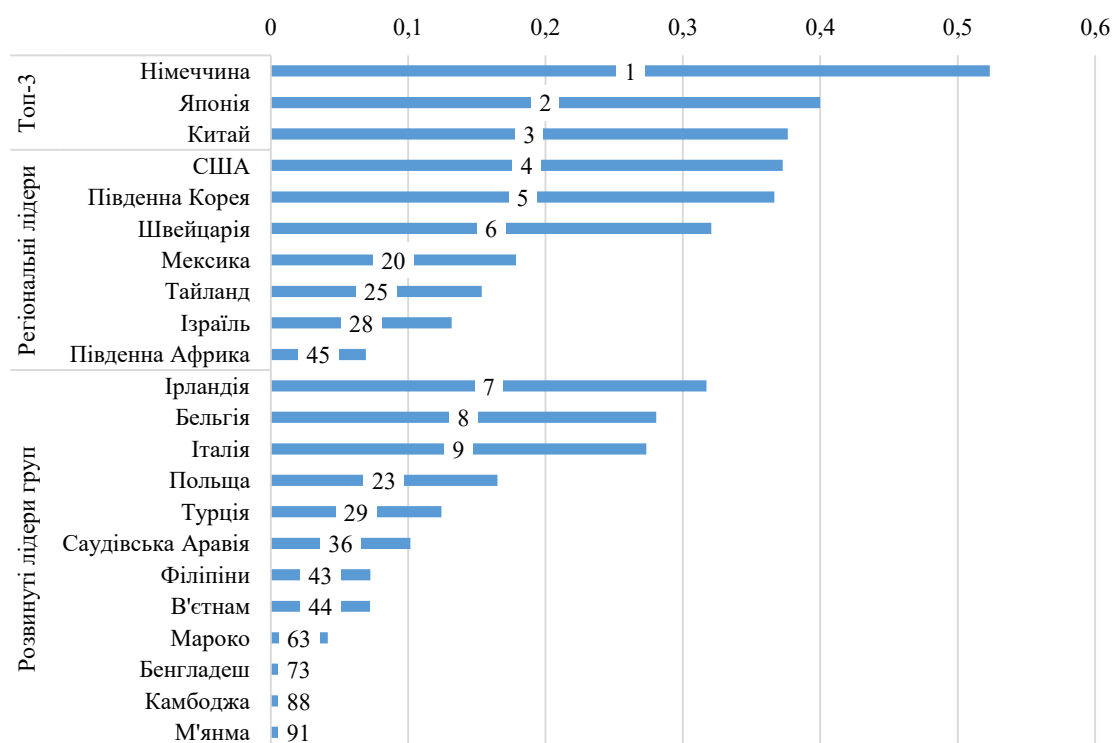
Соціальними джерелами розвитку промисловості лідерів промислового виробництва в першу чергу виступають інтегральні кількісні та якісні характеристики наявного людського потенціалу, можливості та резерви його удосконалення, формування високого рівня довірчих відносин між власниками та споживачами робочої сили, її здатність забезпечувати промисловий сектор високопрофесійними фахівцями у необхідному обсягу. З іншого боку, значну підтримку промисловий сектор отримує від ефективної соціальної інфраструктури, що повинна сприяти комплексному відтворенню людини у процесі реалізації її власних і суспільних інтересів.

Розвиток промисловості та соціальний прогрес суспільства нерозривно пов'язані, забезпечуючи такі позитивні ефекти як досягнення інклюзивної та гендерної рівності, більш високих компетентнісних та освітніх рівнів, скорочення бідності та покращення здоров'я і безпеки населення, зростання якості життя, мінімізація шкоди для навколишнього середовища і навпаки, коли промисловість знаходить у розвинутому суспільстві нові поштовхи до нарощення власної потужності.

Аналізуючи динаміку зайнятості у сфері промисловості простежуємо відсутність значних коливань та відносно стабільну її долю у загальному обсягу світової зайнятості у останні роки, порівняно із суттєвим зниженням зайнятих у сфері сільського господарства та зростання зайнятості у сфері послуг (Рисунок 3).

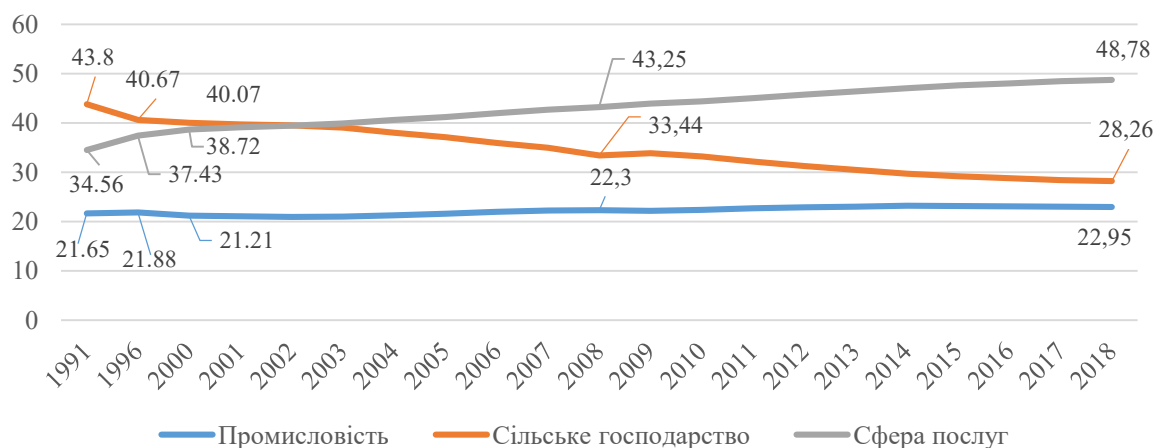
Так, сьогодні доля зайнятості в промисловості складає 22.9%, що порівняно із невеликим падінням у 2002–2003 році зміцнилась в середньому на 2.0% [19]. В той же час, у промислово розвинених країнах відбувається скорочення рівня зайнятості (з 21% до 10% за останні 20 років) та відносно зростання у країнах з індустріальною економікою, що розвивається, і менш розвинених країнах (з 26% до 27.2%) [22, с. 18-19].

У розвинених країнах високий рівень зайнятості у виробництві забезпечується за рахунок швидкої адаптації ринку праці до зростаючих технологічних вимог оновлених робочих місць та наявних потенційних резервів людського капіталу, а також зростаючого попиту на робочі місця у області циркулярної економіки (переробка, ремонт, оренда та повторне виробництво). В середньому обсяг

Джерело: Складено автором за [22, с. 28-30].

Рисунок 2. Рейтингування країн за рівнем конкурентоспроможності, інклюзивності та стійкості (CIP індекс) у 2018 році

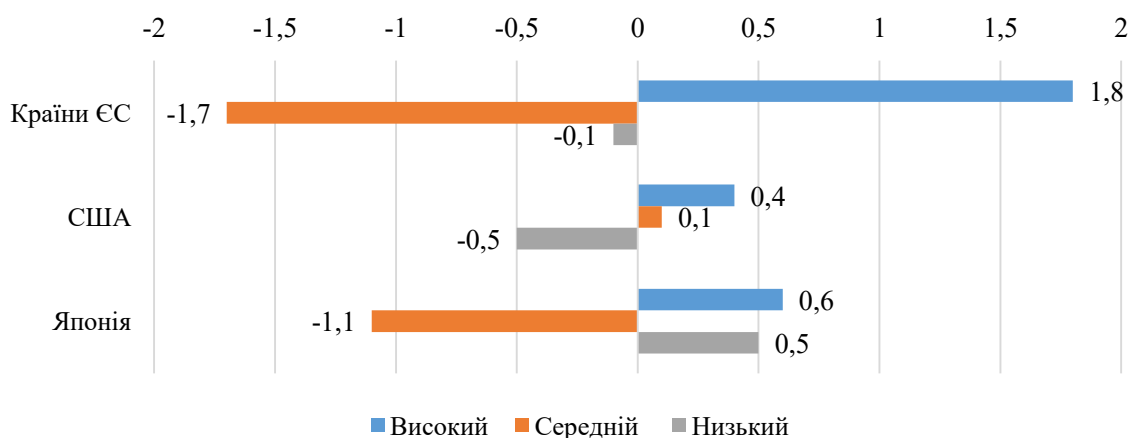
Джерело: Складено автором на основі [19].

Рисунок 3. Зміна долі зайнятих у промисловості, сільському господарстві та сфері послуг в загальному обсягу зайнятості світу в 1991–2018 роках, %

зайнятих у високотехнологічних галузях промисловості зріс у 2017 році на 1.1% у країнах ЄС та складає 6.8% від загальної кількості зайнятих в промисловості, на 1.3% у США і 6.1% відповідно [4].

Високотехнологічне виробництво і зростання попиту на професії галузі вторинної обробки призводить до зменшення попиту на професії низької і середньої кваліфікації, одночасно спричиняючи зростання попиту на висококваліфіковану робочу силу (Рисунок 4).

Прикладом ефективного вирішення цієї проблеми є Німеччина, де рівень безробіття та неосвіченості молодого і старшого населення найнижчий, а з метою посилення конкурентоздатності сектору підготовки висококваліфікованих фахівців впроваджується: система розвитку релевантних навичок впродовж життя; система ефективного використання компетенцій в роботі та на користь суспільства; інструменти посилення керованості систем професійних компетенцій [15]. Завдяки цій системі Німеччина виявилась спроможною підтримувати зростаючий рівень зайнятості у всіх пріоритетних сферах, зокрема у промисловості.

Джерело: Складено автором за [6].

Рисунок 4. Попит на професії різних рівнів кваліфікації у країнах ЄС, США та Японії у 2011–2017 роках

З метою встановлення більш тісних зв'язків із робочою силою в промисловості у США розроблена і впроваджується Стратегія Американського лідерства у сфері виробництва (Жовтень, 2018 рік), де окрім загальних цілей нарощення конкурентоспроможності промислового сектору (розвиток смарт та діджитал виробництва, розширена промислова роботизація, удосконалення інфраструктури штучного інтелекту, кібербезпека, використання високотехнологічних матеріалів тощо) визначено пріоритетні цілі навчання і професійного розвитку [12, с. 30]: формування майбутньої робочої сили з повним набором необхідних виробничих компетенцій; удосконалення і розширення можливостей професійного навчання та побудови кар'єри, просування систем промислового стажування та створення промислово-орієнтованих сертифікатних програм; покращення системи взаємозв'язків між роботодавцями та робочою силою (диверсифікація робочої сили за статевими і віковими ознаками, створення єдиної системи оцінки якості її підготовки).

Згідно оцінки готовності роботодавців Великобританії та інших країн ЄС до кваліфікаційних викликів на рівні підприємств і організацій найбільш дієвими заходами є наступні: власні інвестиції у навчання 71%; участь у промислових об'єднаннях та інститутах 69%; підтримка впровадження і застосування цифрового обладнання та технологій виробниками та споживачами 67%; зростання якості підготовки випускників вищих навчальних закладів 52%; співпраця із університетами та дослідницькими центрами 47%; залучення приватних технічних консультантів 45%; державна підтримка процесів діджитал-адаптації 43%; розширення можливостей залучення висококваліфікованих фахівців з закордону 32% [7].

Зайнятість у промисловому секторі залишається для більшості працівників, що не мають вищої освіти, привабливим місцем працевлаштування, де пропонується достатній рівень заробітної плати та значна кількість бонусів. В той же час, тиск зростаючого рівня заробітної плати у високотехнологічних галузях і відсутність відповідності професійних навичок та знань вимогам конкурентного середовища призводить до зниження продуктивності сфери промисловості.

Одночасно з тим, заходи, направлені на зміцнення виробничого потенціалу зайнятості в промисловості, створюють додатковий фінансовий тиск і вимагають застосування більш ефективних стратегій управління. До дієвих заходів у сфері підвищення продуктивності зайнятості в промисловості роботодавці США відносять: збільшення обсягу додаткових бонусів та компенсацій 62%, застосування стратегій зменшення плинності (в т.ч. покращення брэнда роботодавця) 39%, внутрішні програми професійного розвитку персоналу 35%, використання понадурочної праці 25%, цілеспрямоване планування 25%, залучення зовнішніх джерел компетентнісного удосконалення і саморозвитку 11% [11, с. 19].

Формування довірчих відносин всередині компанії відіграє набагато сильнішу роль, ніж зростання рівня компенсацій та бонусів. Підприємці, що створюють для своїх працівників можливості соціальної взаємодії, які поширюються в позитивному сенсі на інші сфери їх особистого життя, отримують набагато більше переваг. Наявність зон спортивної активності та відпочинку, центрів турботи про здоров'я, дитячих майданчиків, гнучкого графіку, харчування та інше розвиває внутрішньокорпоративні мережі соціальної взаємодії та посилює у працівників відчуття турботи про особистість, а не лише інтенсивне використання їх як робочої сили [16].

Серед заходів, що сприяють диверсифікації зайнятості, є забезпечення рівної оплати праці та прозорості політики її нарахування, позитивне ставлення до гнучкого графіку або часткової зайнятості, впровадження структурованих кар'єрних траєкторій, додаткові соціальні гарантії у зв'язку з вагітністю та пологами, впровадження системи «повернення» до роботи та коучінгу після тривалих відпусток, підвищення інклюзивності сфери зайнятості [7].

У майбутній перспективі роботодавці розглядають більш тісну взаємодію зі специфічними соціальними групами та громадськими об'єднаннями, які представляють інтереси різних верств та категорій населення (проведення широких дискусій та обговорень, впровадження спеціальних проєктів, заохочення розвитку лідерських талантів, спільна організація подій, тренінгів та кампаній диверсифікації зайнятості), хоча кількість таких роботодавців навіть у розвинених країнах ЄС не значна і складає лише 15%.

Одночасно з тим, збільшення середнього віку робочої сили (з 35.9 років у 2002 році до 37.8 років у 2018) дозволяє більш ефективно використовувати кошти пенсійного забезпечення, що виступають у вигляді інвестицій, поки залишаються невикористаними. Капіталовкладення у галузь медицини і страхування, забезпечення гідних та комфортних умов праці, інвестування у сфери, що покращують якість життя населення, веде до зростання рівня продуктивності зрілих працівників, а отже дозволяє більш тривалий період використовувати кошти системи пенсійного страхування у вигляді додаткових фінансових надходжень в економіку та зменшувати рівень вікової бідності в країні. У протилежному випадку податковий тиск пенсійної системи збільшуватиме державні витрати та складе до 2050 року на 5% ВВП у розвинених країнах та до 9% у країнах, що розвиваються [8, с. 46-47].

Розглядаючи зазначені тенденції розвитку промисловості можна чітко прослідкувати їх вплив на формування високого рівня доданої вартості у сфері промисловості. Труднощі виникають у сфері оцінки впливу соціального потенціалу суспільства (встановлення неформальних соціальних зв'язків, рівня громадської активності, ступеня особистої довіри між індивідами та в суспільстві, ступеня організаційної довіри та залученості персоналу, оцінки діяльності системи державного управління та інститутів), оскільки вихідні дані для аналізу є результатом соціологічних опитувань і значним чином залежать від точності та репрезентативності соціальної вибірки. З іншого боку, зростання уваги до цієї сфери призводить до збільшення кількості подібних досліджень, що дозволило здійснити кореляційно-регресійний аналіз впливу соціального потенціалу суспільства на розвиток промисловості розвинених країн світу (США, Німеччина, Китай, Японія). Усі фактори впливу соціального потенціалу суспільства на продуктивність стримано та тісно корелюються між собою, виключення становить лише показник громадянської активності у Японії, де, незважаючи на зростаючу громадянську позицію, рівень особистої довіри та організаційної згуртованості вступає у протиріччя та суттєво знизився впродовж 2010–2018 років, що обумовлено соціо-культурними чинниками.

ВИСНОВКИ

Концепція стійкого розвитку зазнає значних концептуальних змін і перетворень у зв'язку із одночасним прискоренням транзактивних флуктуацій нового економічного середовища, що вимагає підвищеної уваги то нарощення, зміцнення і ефективного використання соціального потенціалу промисловості. Оскільки сталий розвиток передбачає таке використання наявних ресурсів і можливостей системи, що не зменшує їх кількість та доступ до них для теперішніх і майбутніх поколінь, розвиток промисловості у цьому контексті трансформується у нову парадигму, що складається із декількох різних за змістом концепцій: соціально-відповідального підприємництва та еко-ефективності, а також досягнення високої конкурентоспроможності та стійкості відповідно викликам глобалізації, інформаційного суспільства і нової економіки. Промислові підприємства зможуть і надалі відігравати важливу роль у створенні доданої вартості національного виробництва, однак, це стане можливим лише за умови проведення відповідних інвестиційних, інноваційних, структурних та організаційних трансформацій і активного залучення соціальних, інфраструктурних, екологічних драйверів.

Обґрунтовано трактування функціональних чинників впливу, що формуються під дією соціальних джерел стійкого розвитку промисловості: індивідуальних (співвіднесення і узгодження інтересів, цілей та якісних параметрів людини-підприємця та людини-працівника), груповому (результат співпраці та соціальної взаємодії людей на основі виникнення взаємовідносин довіри, інтенсифікації соціальних зв'язків, розуміння, підтримки і досягнення спільних цілей), кластерному (результат розвитку соціально-економічних відносин окремих бізнес-систем, веде до виникнення соціально відповідального бізнес-об'єднання, що формується на основі суспільних економічних і соціальних інтересів, функціонує на засадах довіри, співпраці і взаємодопомоги) та суспільно-значущому рівні (формування нових параметрів існування кожного члена суспільства з позицій розвитку його соціальної і екологічної свідомості, розуміння власної ролі у забезпеченні досягнення стійкого економічного зростання як у сфері промисловості, так і у національній економіці загалом).

Проведено комплексний аналіз впливу соціальних джерел розвитку промисловості індустріально розвинених країн та виявлено, що забезпечення випереджаючого розвитку їх промислового сектору відбувається сьогодні за рахунок повного і всеохоплюючого використання соціальних резервів стійкого розвитку, а саме: інтегральних кількісних та якісних характеристик наявного людського потенціалу, можливостей та резервів його удосконалення, формування високого рівня довірчих відносин між власниками та споживачами робочої сили, здатності наявного ринку праці забезпечувати промисловий сектор високопрофесійними фахівцями.

Виклики нової економіки, процеси глобалізації, інноваційні та технологічні коливання змушують зосередитись на можливостях кожного окремого індивіда здійснити свій внесок у розвиток промисловості, починаючи від формування промислово орієнтованого мислення до створення стимулів опанування релевантними високопрофесійними навичками, продовження довічного навчання і постійного удосконалення. З точки зору забезпечення високого рівня інклюзивності праці у промисловому секторі, високу ефективність показує створення системи розвитку релевантних навичок впродовж життя та системи ефективного використання компетенцій в роботі й на користь суспільства, а також інструментів посилення керованості систем професійних компетенцій, розширення співпраці промисловості зі специфічними соціальними групами та громадськими об'єднаннями, які представляють інтереси різних верств та категорій населення.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Burynska, O. I. (2016). Evolution concept of sustainable development as the main paradigm of new millennium. *Scientific Bulletin of UNU. Series: International economic relations and world economy*, 7(1), 57-60. (In Ukrainian). Retrieved from http://www.visnyk-econom.uzhnu.ua/archive/7_1_2016ua/16.pdf
2. Collins, M. (2015). *Debunking the post-industrial myth*. Retrieved from <https://www.industryweek.com/public-policy/debunking-post-industrial-myth>
3. Daly, H. (1996). *Beyond growth: the economics of sustainable development* (254 p.). Boston: Beacon Press.
4. Eurostat Statistics Expanded (n.d.). *Employment in high-tech manufacturing, EU and selected countries, 2017 (% of total employment)*. Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/>
5. Haapanen, L., & Tapio, P. (2016). Economic growth as phenomenon, institution and ideology: a qualitative content analysis of the 21st century growth critique. *Journal of Cleaner Production*, 112(4), 3492-3503. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2015.10.024>
6. HAYS (2017). *Regional dynamics of the global market: skills in demand and tomorrow's workforce. The Hays Global Skills Index 2017* (56 p.). Retrieved from <https://www.hays-index.com/wp-content/uploads/2017/09/Hays-GSI-2017-Report.pdf>
7. IET (2017). *Skills and Demand in Industry* (Survey, 2017) (64 p.). Retrieved from <https://www.theiet.org/media/1350/skills17.pdf>
8. International Labour Office (2018). *World Employment and Social Outlook: Trends 2018* (82 p.). Geneva: ILO. Retrieved from https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_615594.pdf
9. Knorringa, P., & van Staveren, I. (2006). *Social capital for industrial development: operationalizing the concept* (132 p.). Netherlands: Institute of Social Studies.
10. Lawn, P. (2000). *Toward sustainable development: an ecological economics approach* (488 p.). Boca Raton: CRC Press.
11. LEA Global (2019). *2019 National Manufacturing Outlook and Insights. Innovation. Technology. Talent* (22 p.). LEA Global. Retrieved from https://leaglobal.com/assets/page_pdfs/2019NationalManufacturingOutlookandInsights.pdf
12. National Science & Technology Council (2018). *Strategy for American leadership in advanced manufacturing. A Report by the subcommittee on advanced manufacturing committee on technology of the National Science & Technology Council* (40 p.). Retrieved from <https://www.shastagmi.com/wp-content/uploads/2018/10/Advanced-Manufacturing-Strategic-Plan-2018.pdf>
13. Novykova, O. F., Amosha, O. I., & Antoniuk, V. P. etc. (2012). *Stalyi rozvytok promyslovoho rehionu: sotsialni aspekty* [Sustainable development of the industrial region: social aspects] (534 p.). Donetsk: Instytut ekonomiky promyslovosti. (In Ukrainian). Retrieved from https://iie.org.ua/wp-content/uploads/monografiyi/2012/2012_mono_Novikova_Amosha_Antonyuk.pdf
14. Nurse, K. (2006). *Culture as the fourth pillar of sustainable development*. London: Commonwealth Secretariat. Retrieved from <http://www.fao.org/SARD/common/ecg/2785/en/Cultureas4thPillarSD.pdf>
15. OCED (2019). *OCED Skills Strategy 2019: Germany. Skills to shape a better future*. Retrieved from <https://www.oecd.org/germany/Skills-Strategy-Germany-EN.pdf>
16. Prusak, L., & Cohen, D. (2001). *How to invest in social capital*. Harvard Business Review. Retrieved from <https://hbr.org/2001/06/how-to-invest-in-social-capital>
17. Schneider, F., Kallis, G., & Martinez-Alier, J. (2010). Crisis or Opportunity? Economic de-growth for social equity and ecological sustainability. *Journal of Cleaner Production*, 18(6), 511-518. Retrieved from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0959652610000259>
18. Spangenberg J., & Bonniot, O. (1998). *Sustainable indicators – a compass on the road towards sustainability* (Wuppertal paper, No. 81) (34 p.). Germany: Wuppertal Institute for Climate, Environment and Energy. Retrieved from <https://ideas.repec.org/p/zbw/wuppap/81.html>

19. The World Bank (2019). *Employment in industry (% of total employment) (modeled ILO estimate)*. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SL.IND.EMPL.ZS>
20. Tsili staloho rozvytku v Ukraini (2015). *Rezoliutsiia, pryiniata Heneralnoiui Asambleieiu 25 veresnia 2015 roku «Peretvorennia nashoho svitu: Poriadok dennyi u sferi staloho rozvytku do 2030 roku» [Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015 «Transforming our world: An agenda in sphere of sustainable development by 2030»]* (In Ukrainian). Retrieved from <http://sdg.org.ua/images/Agenda2030-UA.docx>
21. UNIDO (n.d.). *Statistical country briefs*. Retrieved from <https://stat.unido.org/app/country>
22. United Nations Industrial Development Organization (2019). *Competitive industrial performance. Report 2018* (116 p.). Retrieved from https://www.unido.org/sites/default/files/files/2019-05/CIP_Report_2019.pdf